

Co-creatie

is van iedereen

Participatie, verloren tussen droom en daad?

ERNST MARÉCHAL [ALGEMENE EN ARTISTIEKE LEIDING BIJ KUNSTENPLEK MANOEUVRE]

Als alle politieke, ideologische en academische stromingen aan participatie een eigen betekenis gaan toedichten wordt het op den duur een semantisch zootje. We gebruiken dezelfde woorden maar we bedoelen andere dingen en gebruiken 'participatie' vanuit andere contexten. Onze diverse participatieve strategieën dienen andere overtuigingen, andere bestuurspraktijken.

Met Manoeuvre hebben wij ervoor gepleit om binnen het nieuwe kunstendecreet, dat kunstdisciplines inruilde voor functies (productie, participatie, ontwikkeling, ...), onze oude sociaal-artistieke praktijk onder de functie participatie als co-creatie te gaan omschrijven. We evolueerden naar een kunstenvlek voor co-creatie, ambacht en diversiteit. Voor ons gaat co-creatie over een artistiek proces tussen kunstenaar en participanten, al laten we onze methodieken soms ook los op ruimtelijke participatieve processen. Meestal omschrijven we die dan als ontwerptrajecten in het publieke domein.

De laatste tijd krijgen we opvallend meer vragen vanuit het middenveld of vanuit diverse administraties om 'iets' rond co-creatie te doen op hun reflectiedagen. Co-creatie is nu overal inzetbaar geworden, het wordt zelfs gerecupereerd om processen van politieke besluitvorming die te veel 'top-down' verlopen bij te sturen of te verbloemen. Terwijl co-creatie misschien liever een verzamelnaam wil zijn voor diverse 'bottom-up' manieren om met diverse actoren een besluit te nemen.

Doordat het begrip wordt uitgehold zou je graag een onbezield woord willen uitvinden om te kunnen pleiten voor meer samenwerking in alle mogelijke maatschappelijke domeinen. Laat ik maar bij het voornemen blijven en verder schrijven want dat nieuwe woord zal nog niet voor morgen zijn.

De beweegredenen en obstakels voor co-creatie

De meeste kunstenaars die het openbare domein opzoeken doen dat niet alleen vanuit een maatschappelijk engagement maar ook omwille van artistieke beweegredenen en bij wijze van experiment. De kunstenaar wil uit de kunst breken door bij te dragen aan de specifieke 'maatschappelijke' dimensie van het project, maar tegelijk wil hij het project ook voorzien van een 'artistiek' gehalte. Deze dubbele doelstelling vraagt om nieuwe (of hernieuwde) referentiekaders over zowel 'participatie' in het proces van creatie als over de 'autonomie' van de kunstenaar.

Er is daarvoor duidelijk nood aan een radicaal nieuw 'zelfbeeld' voor kunstenaars.

Bij Manoeuvre Kunstenvlek denken we dat die 'zelfverwezenlijking', waar kunstenaars naar op zoek gaan, door participatief / co-creatief te werken kan worden bevorderd. Net zoals je je 'identiteit' opbouwt in relatie met je omgeving, kan participatie ook voor kunstenaars richtinggevend zijn. De aanvankelijke schrik om bij co-creatie te 'verliezen' (of uit handen te geven) blijkt veelal ongegrond omdat de kunstenaar in een participatief proces alleen maar kan 'winnen' als hij het proces deelt. Door die samenwerking in het co-creatieproces te verwezenlijken wint ook de kunstenaar binnen het proces aan slagkracht.

Ook de ruimtelijke planner of stadsarchitect wil graag de ivoren toren van de klassieke besluitvorming tussen lokale overheid en projectontwikkelaars verlaten om op zoek te gaan naar een bredere basis van inspraak of betrokkenheid bij de burger. Er wordt dan ook volop met beleidsparticipatie geëxperimenteerd. Al valt het daarbij op dat de meeste overheden en hun administraties geen vragen stellen over het functioneren van de representatieve democratie. Terwijl net meer directe democratie of actieve burgerparticipatie een antwoord zou kunnen zijn op de huidige democratische crisis waarin vele burgers zich niet meer vertegenwoordigd voelen. Vrezen de verkozenen des volks een verlies aan politieke autonomie? Aan macht? Ook voor politici zou meer samenwerking of co-creatie in de besluitvorming bijdragen aan de slagkracht en het draagvlak van beleid in het algemeen.

Zowel kunstenaars als ruimtelijke planners (en enkele politici) zoeken via 'participatie' nieuwe manieren om in het ontwerpen van werk of stedelijke ruimte anderen een aandeel te geven, met als voornaamste beweegreden om meer maatschappelijk draagvlak te vertegenwoordigen. Het grootste obstakel in dit proces is dat de verantwoording enkel dient afgelegd te worden aan de opdrachtgever. Co-creatie kan alléén maar onafhankelijk zijn omdat het afhankelijk is van zijn participanten.

Toen ik vijf jaar geleden coördinator werd van het toenmalige Rocsa¹ lagen de contouren voor een tijdelijke invulling in de Gentse wijk Muide-Meulestede en de bijhorende portefeuille al op tafel. Het voormalige terrein van loods 21, eigendom van de stad, lag er te wachten op stedelijke herbestemming die er in essentie maar niet wou komen omwille van een juridisch kluwen tussen een projectontwikkelaar en de stad Gent. Het zat vast en wat wij er samen met de buurtbewoners zouden opstarten zou in

Op de voorbije Werelddag van de stedenbouw trachtte de Gentse kunstenvlek Manoeuvre een tussenstand-van-zaken op te maken over de rol en betekenis van co-creatie, zowel in de kunstwereld als in ruimtelijke ordening. Vandaar ook hun aanwezigheid in dit themadossier. Auteur Ernst Maréchal verheugt zich in de groeiende belangstelling voor dit soort sociaalartistieke praktijken, maar stelt zich tegelijk ook een paar vragen 'ten gronde' rond deze hype-term. (KR)

¹ Sociaalartistieke werkplaats actief in de Gentse wijken Rabot, Muide – Meulestede en Afrikalaan. Voorloper van Manoeuvre.